

народу, процвітає корупція. Юлію Тимошенко катували психологічно. Це був огидний політичний процес. Україна повинна піднятися, спираючись на свої сили, на власні економічні ресурси, які є набагато більшими, ніж в Італії. Історія і духовність є єдиними універсальними силами самоусвідомлення, що допомагають протистояти інституційному та колоніальному терору. Для людей потрібна соціальна справедливість, але це неможливо без чесних, справедливих і безкорисливих правителів. Потрібен спротив усім формам несправедливості та корупції.

Україна звернена в майбутнє і свідомо пов'язана з минулим, вона неабияк гордиться козацьким минулим, випромінює древно гордість, що проявляється в усьому, навіть у способі вшанування гостей, яких українці зустрічають дуже радісно й тепло. З поїздки по Україні я привіз додому такий висновок: ваша держава зможе піднятися економічно і відродитися духовно виключно завдяки тому, що її поступ безперервно стимулюють краплі крові мільйонів полеглих у боротьбі за незалежність, як і мільйонів за неї замучених. Тривалі страждання України розчулили і розчулюють Європу, що має серце. Живи, Україно, борись за своє, і цього разу ти переможеш, бо друзів у тебе тепер багато, вони не бояться запалити у темноті свої смолоскипи, мандруючи разом із тобою у спільне завтра. Не лякайся, що життя це – до останнього кроку, і не біймося, що світло – до останнього відблиску.

На карті Європи Україна представлена як незалежна держава, а не чиясь провінція, але вона лише починає

утверджуватися. Відтак позитивний її імідж створюється діями кожного українця як у своїй державі, так і за її межами. Але далеко не всі українці, котрі є нині на заробітках у західному зарубіжжі, в тому числі і в Італії, поводять себе так, як би мали поводити, думаючи не тільки про гроші, а й про власну честь та гідність, про добре ім'я своєї нації і своєї країни.

Україна дуже важлива для Заходу. Якщо б вона вступила у Європейський союз, то у ній відбулися б позитивні зміни. В Європарламенті десь порівну є ваших друзів і проросійські налаштованих політиків, які не хочуть бачити вашу державу в складі ЄС. В Брюсселі уважно спостерігають за тим, що відбувається в Україні. Влада у вашій країні опинилась в руках декількох олігархів. Очевидно: справедливість, свобода і правда переможуть. Проте ви повинні, докладаючи зусиль, йти вперед. На вас дивляться. Якщо опустите голову, то ніхто не стане допомагати. Коли чутимуть ваш голос, якщо відстоюватимете ідеали свободи і національні цінності, то вас обов'язково підтримають. Ви повинні згадати і пишатись тим, що ви є нащадками мужніх вояків УПА. Ви повинні бути гідними своїх попередників. Зараз надзвичайно важливий момент як для України, так і для всієї Європи.

1. Збрана Д. Идеалом було страхіття. Ленінізм і студентська боротьба за волю в країнах Східної Європи / Даніло Збрана. – Львів: Добрий друк, 2008. – 404 с. 2. Збрана Д. Я на службі у правди, і тому захищаю Україну / Даніло Збрана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodna-dumka.horodok.lviv.ua/?p=2103>.

Тамара Кушерець

Міграційні потоки як новий світовий актор у контексті теорії гібридизації

Сформовані мігрантами нові форми життя і кооперації виступають джерелами соціального оновлення. Згуртовані таким чином гетерогенні колективи формують певний суспільний проект та власний дискурс, включаючи його символічний аспект, завдяки чому виступають альтернативою мобілізаційному потенціалу традиційних спільнот та протиотрутою поширенню фундаменталізму.

Created by migrants new forms of life and cooperation are the sources for social renovation. United in such way heterogeneous collectives form some kind of public project and their own discourse including its symbolic component, owing to what they become an alternative to mobilization potential of traditional communities and antidote to spreading of fundamentalism.

Для дослідників, які спрямовують свої зусилля на пошук нових виявів колективного суб'єкта історії, виправданим є звертання до теорій, для яких глобалізація не є продовженням процесів модернізації. Саме такою є сьогодні досить розроблена та знайома широкому загалу науковців теорія глобалізації як гібридизації. Один з її активних розробників і прихильників Я. Пітерзе заявив, що глобалізація – це не обставина модернізації, а окрема історична доба, яка розпочинається в 1960-ті роки й сучасна постмодерності. Модерність, зі свого боку, належить до іншого періоду (1840–1960 рр.) і є сучасною гегемонією націй-держав, для якої найбільш відповідними стали функціоналістська теорія модернізації та марксизм, «тоді як справжньою теорією глобалізації є постмодерний аналіз гібридності» [2, с. 22].

В теоріях модернізації чітко проступали обриси колективних дійових осіб – націй та класів, – які були релевантними процесам формування індустріального суспільства західного типу. Однак глобалізація поставила розвинуті країни Заходу перед фактом існування інших діячів, наділила периферію рисами історичної суб'єктності, достатньо хоча б згадати японський шлях модернізації, бразильський чи китайський спосіб формування націй тощо. Існує ще одна обставина, яка обумовлює доцільність розгляду теорії гібридизації. У пере-

важній більшості теорій глобалізації динаміка останньої зображується так, ніби вона позбавлена актора-ініціатора і можливості контролю наслідків цієї *світової механіки потоків*. Одним із результатів вживання терміна «глобалізація» у такому значенні є те, що мається на увазі, ніби ми знаходимося перед анонімним і загальним процесом, в основному благодотворним для людства. Але «говорити про глобалізацію без певної перестороги – означає стверджувати, що ми рухаємося до інтегрованого світу, що ця еволюція нова й неминуха. Вважається, що вона не є результатом дій жодного з окремих акторів і відбувається як автономний, майже автоматичний процес. Вона приводить до уніфікації або принаймні до гомогенізації практик і культур» [4, с. 14].

Теорія гібридизації вже своєю назвою суперечить будь-якій уніфікації та односпрямованості історичного поступу людства. Вона відкриває перспективу включення в нього різностатусних, неспівставних явищ, які в принципі не можуть протистояти одне одному. Так, у її межах має можливість проявити себе «новий світовий актор, що представлений потоками мігрантів і володіє лише великими людськими ресурсами» [6, с. 231]. Такий актор разом з іншими, такими, як нові соціальні рухи, профспілки, політичні партії лівого спрямування, захисники місцевих культур, виступає проти

тих, хто використовує глобалізацію для отримання надприбутків.

Розглянемо зміст основних положень теорії гібридизації. На найзагальнішому рівні гібридність означає змішування явищ, що мисляться як різні. Образ ярмарки, введений Бахтінім, добре виражає суть гібридизації: це місце, яке зводить разом екзотичне та знайоме. Щодо гібридизації, то категоріями їхніх учасників можуть бути культури, нації, етнічні групи, статусні групи, класи, жанри. Гібридність, крім того, функціонує як частина владного стосунку між центром і маргінесом, гегемоном і меншиною, а також означає дестабілізацію і повалення цього ієрархічного стосунку. Однак, виходячи з неї, важко визначити конкретні шляхи, якими гегемонія не тільки відтворюється, а й перетворюється у процесі гібридизації. Категорії, які теорія гібридизації пропонує для опису процесів глобалізації, є досить загальними: глобальна диверсифікація (на протизвагу гомогенізації), культурна планетаризація (а не культурний імперіалізм), культурна взаємозалежність (а не залежність), культурне взаємопроникнення (а не гегемонія), синкретизм, синтез, гібридність (а не автономія), глобальна мішаниця (а не вестернізація), креолізація, схрещення (а не культурна синхронізація), глобальна ойкумена (а не світова цивілізація) [2, с. 97].

Відносно культурних форм гібридизацію означають як «сукупність способів, в які форми відділяються від наявних практик і рекомбінуються з новими формами, утворюючи нові практики» [2, с. 78]. Цей принцип можна поширити на структурні форми соціальної організації, бо підвищення мобільності сприяє тому, щоб люди набували дедалі різноманітніших форм проживання та співпраці. «Сутність того чи іншого місця визначається відтак численними видами взаємодії між різними індивідуальними просторовими звичками, а це не веде до механічної однорідності звичок і уявлень. Це питання набуває особливої ваги у транснаціональних компаніях, де... від взаємодії особистостей можуть виникати невідомі досі суспільні звички, а особливості виявляються ресурсами» [4, с. 23]. Нові утворення, покликані до життя взаємопроникненням різноманітних логік, проявляють себе у гібридних місцях і неформальних просторах. «Населені діаспорами, мігрантами, вигнанцями, біженцями та кочівниками, вони виступають місцями того, що Майкл Ман називає "постанням із шпарин" і визначає як джерело суспільного оновлення» [2, с. 80].

Привабливість теорії гібридизації полягає в тому, що вона стала протиотрутою від есенціалістичних понять ідентичності та етнічності. «Ми так звикли до теорій, котрі встановлюють кордони між різними явищами – одиницями або процесами, які якнайретельніше відділяються від інших одиниць, що нова теорія, яка натомість зосередить увагу на розпливчатості та мішанині, «вінегреті», пересіченні та перехрещенні, цілком може виявитися полегшеною вже сама по собі» [2, с. 87]. Тому їй потрібно для утвердження запропонувати «найчіткішу версію безладдя». У відповідності до націоналізму, який був домінуючою парадигмою від XIX ст., всі культурні досягнення було заведено приписувати націям. Відбулася своєрідна націоналізація та територіалізація культури. «Інакший літопис можна написати на основі внесків у формування та дифузії культури діаспор, міграцій, чужинців, посередників. Із цим пов'язаний інший проект – написання гібридизації метрополійних культур, тобто контрїсторій до нарративу імперської історії. Такі історичні розвідки можуть показати, що гібридизація відбувалася весь час, але її почергово приховував релігійний, національний, імперський

та цивілізаційний шовінізм» [2, с. 99]. Я. Пітерзе стверджує, що культури були гібридними увесь час, проте ще потребує окремого аналізу з'ясування того, чому певні періоди були свідками падіння або злетів гібридизації, її пришвидшень та уповільнень.

Історичний досвід переконливо свідчить про ефективність відродження колишньої якої-небудь унітарної і прозорої ідентичності з метою мобілізувати маси для спільної боротьби. Оскільки теорія гібридності заявляє про себе як про антипод есенціалізму, то вона спрямовує нас у майбутнє. Її автори вказують на те, що між минулим спільноти й колективним опором немає неодмінного зв'язку. «Що є основою об'єднання в колективні дії – минуле чи майбутнє, пам'ять чи проект? Якщо символізм спільноти може відігравати важливу роль, колективний символізм і дискурс, який згуртовує гетерогенну колективність у спільний проект, можуть бути ще важливішими» [2, с. 91]. Свого часу лозунг «Пролетарі всіх країн єднайтеся» став дієвим для мобілізації мас трудящих у всьому світі для боротьби з капіталом, причому втілення комуністичного проекту відбувалося у змаганні з націоналістичним. Якщо піти далі вглиб історії, то побачимо, що формування світових релігій, які стали могутніми чинниками історичних змін, також відбувалося шляхом відмови людей від своїх усталених ідентичностей.

Зв'язок між минулим спільноти та колективною дією є лише одним із можливих шляхів політичної мобілізації, але такими ж є і гібридне, у більшості своїх випадків, минуле та розмаїтість проектів. У реальній повсякденній політиці питання полягає в тому, як узгодити ці два напрямки шляхом переговорів. Аби досягти цього, пропонує Я. Пітерзе, слід вийти за межі минулого до майбутньої орієнтації – адже який сенс у колективній дії без майбутнього? «Спокусу спільноти, впливову й панівну в політиці як лівиці, так і правиці, неодноразово ставили під питання. На протизвагу їй, гібридність як політика може бути підривною для есенціалізму й однорідності, вибуховою для статичних просторових і політичних категорій центру і периферії, високого й низького, класу й етносу та, через визначення множинності ідентичностей, здатна розширювати простір для переломної участі. Тому ностальгічну парадигму спільнотної політики протиставляли ландшафту міста, трактуючи політику як відносини між чужинцями» [2, с. 91–92].

Я. Пітерзе не схильний перебільшувати можливості теорії гібридизації, бо вважає, що підхід, розроблений у ній, є істотним тільки як критика есенціалізму. Останній «і далі буде стратегічно важливим як засіб мобілізації, доки стратегічними залишатимуться такі одиниці, як нація, регіон, цивілізація й етнічність: і так само довго гібридизація залишатиметься релевантним підходом. Гібридність порушує інтровертовану концепцію культури, яка лежить в основі романтичного націоналізму, расизму, етніцизму, релігійного відродження, цивілізаційного шовінізму та культуралістичного есенціалізму. Отже, гібридизація – це перспектива, яка наділена сенсом тільки як протизвагу інтровертному поняттю культури...» [2, с. 99].

Як відомо, політична теорія глобальних дій знаходиться на стадії розробки. Глобалізацію часто порівнюють з епохою пізнього капіталізму, або імперіалізмом, підкреслюючи при цьому, що нинішній етап світової історії характеризується меншою зв'язністю та цілеспрямованістю у порівнянні з останнім. Це стосується, передусім, характеру домінування, яке стало більш розмитим, різномірним і менш координуваним. Автори концепції гібридизації не відносять

свій науковий здобуток до політичних теорій. «Щоб узятися за вивчення глобальної нерівності та розробити глобальну політичну теорію, потрібна інакша концептуалізація. Нам бракує не точок референції, а теорії глобальної політичної дії» [2, с. 93–94].

Теорія гібридності не дає можливості розглядати міграційні потоки через призму класових конфліктів, а тому сама «замовчує» своє соціальне походження. На думку одного з активних її критиків Дж. Фрідмана, «глобалізація – це витвір групи, яка самовизначається та/або визначає світ у таких термінах не шляхом етнографічного розуміння, а шляхом самоідентифікації. ...Глобальна, гібридна культура, елітарна сфера заповнена людьми, що мають зовсім інший досвід існування у світі, пов'язаний з міжнародною політикою, наукою, засобами масової інформації та мистецтвом» [1, с. 141]. Для таких людей, на думку мислителя, культурна гібридизація і виступає як явище творче, яке звільняє від будь-яких спільнотних пут.

Серед людей, які перетинають державні кордони, З. Бауман виділяє дві *відмінні взаємно* групи – «туристів» і «волоцюг». Першим, як правило, людям високоосвіченим, не позбавленим підприємницького духу і фінансових можливостей, здобута через міграцію гнучкість ринків праці відкриває великі можливості. Але для людей, що не мають відповідної кваліфікації, достатніх заощаджень або капіталу, посилення такої гнучкості обертається більш інтенсивною експлуатацією з боку працедавців. Для перших – державні кордони відкриті, як не існує їх для товарів, капіталів і фінансів. Для представників другої групи – «стіни імміграційного контролю, законів про право на проживання, політики «чистих вулиць» і «нульової терпимості» стають все вищими; прірви, що відділяють їх від бажаних місць і вигляданого у мріях вивільнення – все глибшими, а мости, при першій спробі їх перейти, виявляються розвідними» [1, с. 127–128]. «Волоцюги» – це «туристи» недобровільні, вимушені. Вони мандрують, тому що їх рідний світ не надав їм прийнятної вибору.

Світова система господарювання, яка, на думку М. Кастельса, залишається капіталістичною, зберігаючи найману працю та конкуренцію у накопиченні капіталу як свої формують особливості, не може розвиватися без поповнення дешевою робочою силою. Основним джерелом постачання останньої ще півстоліття тому навіть у розвинених країнах Заходу були сільські мешканці цих країн. Оскільки цей резерв уже повністю вичерпано, їхнє місце заступають трудові іммігранти. Масова міграція стала необхідною для виробництва. Повсюди, куди приходять мігранти, «формуючи на своєму шляху нові форми життя і кооперації, – скрізь вони створюють те багатство, яке паразитичний постсучасний капіталізм інакше просто не знав би, як висмоктати із пролетаріату» [5, с. 366]. Хіба можна сьогодні уявити сільське господарство або сферу послуг країн Західної Європи без праці емігрантів, у тому числі й з України.

Проте трудові мігранти не становлять переважної більшості переселенців. Більш важливим фактором руху населення є масове переміщення людей унаслідок війни та голоду. А «для двох третин працівників у світовому масштабі зайнятість все ще означає зайнятість у сільському господарстві, роботу в полі у рідному регіоні. За виключенням людей найвищого рівня, що генерують знання / маніпулюють символами, зараз не існує і не буде існувати у найближчому майбутньому глобального ринку праці», – вважає М. Кастельс [3]. Тому теорія гібридності не відображає поглядів і світогляду значної частини людства. Під тонкою

плівкою глобальних символів, ярликів та послуг «кипить котел невідомості», про який забезпечені люди мають мало уяви, а теоретикам глобалізації доводиться констатувати посилення есенціалізму. «Міські гетто з бідним етнічно змішаним населенням – це середовище, яке не сприяє швидкій появі абсолютно нової гібридної ідентичності. В періоди глобальної стабільності та / або експансії проблеми виживання тісніше пов'язані з територією і створенням безпечного життєвого простору. Домінує класова ідентичність, ідентичність місцевого гетто» [1, с. 142]. Для таких людей все частіше релігійний та етнічний фундаменталізм стає найвпливовішою силою, що забезпечує особисту безпеку та колективну мобілізацію.

Чи мають вимушені мігранти, яких вище було названо волоцюгами, якусь нову спільну ідеологію, світогляд або план дій? З. Бауман твердить, що на запитання, якого життя вони хочуть, якби мали можливість обирати, у відповідь можна почути досить точний опис туристичного життя, як його показують ЗМІ. «У волоцюг немає інших уявлень про хороше життя: ні альтернативної утопії, ні власної політичної платформи. Вони хочуть одного – щоб їм дозволили стати туристами, такими, як всі інші... В непосидючому світі туризм – єдина прийнятна форма непосидючості» [1, с. 134]. Сучасний соціолог, який свого часу емігрував із Польщі до Великобританії, вважає як туристів, так і волоцюг – споживачами, що прагнуть нових відчуттів та колекціонують враження. Цими людьми рухає естетика споживання, а не підпорядкування трудовій етиці або сухим постулатам розуму, які приписують самообмеження. Бідні, на його думку, не мають окремої культури, ціннісних орієнтацій, які б відрізнялися від культури багатих. Останніх же жахає та примушує працювати перспектива втратити статус туриста і опинитися серед волоцюг, хоча завжди є спокуса спробувати знайти інший, «не туристичний» шлях до щастя.

Автори теорій глобалізації одностайні в тому, що сучасний світ стає дедалі нерегульованим і все більше споживачьким, він глобалізується і локалізується одночасно, причому глобалізуються в більшій мірі еліти, а бідніші верстви населення та знедолені більше тяжіють до місцевих культур, тобто до локального. «...Еліти космополітичні, народи локальні. Простір влади і багатства пронизує увесь світ, тоді як життя і досвід народів закорінені в конкретних місцях, в їх культурі, історії» [3]. Тому сучасну епоху стиснення простору / часу, безперешкодною передачею інформації і миттєвого зв'язку можна без перебільшення охарактеризувати добою розриву контактів між народом і освіченими елітами. Останні були влучно названі Дж. Фрідманом «модерністами без модернізму», тобто такими, які не спромоглися запропонувати масам універсалістського проекту: «у еліти немає таких слів, що відгукнулися б у свідомості народу відлунням власного життєвого досвіду і життєвих перспектив» [1, с. 144].

Серед теоретиків, що все ж таки намагаються створити такі соціальні проекти, в яких роль суб'єктів історії відводиться масам, слід відмітити А. Негрі й М. Хардта – авторів спільної праці «Імперія». Їхня теорія – це свого роду неелітарна, народна теорія гібридизації. «...Революційне минуле і нинішні можливості виробничої кооперації, які постійно змінюють антропологічні характеристики мас, не можуть не виявляти свій власний телос, матеріальне підтвердження звільнення» [5, с. 365]. Для авторів «Імперії», маси – це не довільне зібрання та змішування народів, це – сингулярна влада майбутнього суспільства. Міграційні потоки, які нині поширюються у всіх регіонах світу, не можуть

бути повністю підпорядкованими логіці капіталістичного виробництва, бо вони надлишкові. Індивіди, що складають маси, самі обирають собі напрямок руху, ніхто окрім них не визначає місце їх перебування. У сучасних умовах маси за допомогою міграції / циркуляції винайшли спосіб заново конституювати себе у якості суб'єкта дії. «Маси здобувають владу для утвердження своєї автономії, рухаючись і виражаючи себе через механізм повернення собі простору, його широкого освоєння і утвердження свободи переміщення» [5, с. 367]. Для цього їм не треба було шукати поза межами своєї власної історії й виробничої сили необхідні засоби для того, щоб стати політичним суб'єктом.

М. Негрі й А. Хардт вказують, що дії мас набувають політичного характеру, коли піднімаються питання про руйнування бар'єрів і розділових ліній, які нав'язуються новій робітничій силі; коли мова йде про засвоєння досвіду опору, щоб потім спрямувати його проти мозкових центрів світового панування. Вони розуміють, що сформульоване у такій формі завдання є дуже абстрактним, тому намагаються виразити його у формі специфічних і конкретних практик, щоб надати життєздатності цьому політичному проекту. Насамперед, – це вимога *глобального громадянства*, тобто вимога повноти усіх громадянських прав у країні, де мігранти живуть і працюють. «По суті ця політична вимога виражає у постсучасну епоху основоположний конституційний принцип сучасності, який зв'язує воедино право на працю та наділяє правом громадян, що беруть участь у створенні капіталу» [5, с. 365]. Ця вимога покладе край перетворенню робітників розвинених країн заходу, які є найбагатшими серед усіх трудящих, що знала історія, в експлуататорів праці емігрантів.

Отже, теорія гібридизації розкриває важливі чинники соціальних змін. Структурна гібридизація, що пов'язана з виникненням нових практик соціальної співпраці та змагання, і культурна гібридизація, яка означає нові транслोकальні форми культурного вираження, взаємопов'язані між

собою, оскільки нові форми співпраці з необхідністю викликають нові культурні системи образів. Ця теорія дозволяє значною мірою заявляти про глобальне людське становище нерівності, бо гібридизаційний підхід, за твердженням Я. Пітерзе, звільняє рефлексію й участь від «пут» кордонів націй, спільноти, етнічності або класу. Зазначені соціальні утворення розпадаються на фрагменти як тільки приходять у рух «калейдоскоп людського досвіду». Міграційні потоки виступають новим світовим актором, що приводить цей калейдоскоп у рух, сприяючи як структурній, так і культурній гібридизації.

Окрім того, боротьба мігрантів за свої права є частиною боротьби за права людини та емансипацію від приписаних статусів. Вона є частиною спільної боротьби, яка проводиться й іншими агентами, такими як профспілки, робітничі партії, соціальні рухи проти «справжніх, реальних прискорювачів глобалізації» – фінансових, торгових та промислових корпорацій тощо. Теорія гібридизації стала протиотрутою від есенціалістичного розуміння ідентичності та етнічності, яке на сьогодні набуває поширення у масовій свідомості. Альтернативу їй складають, наприклад, есенціалісти-ісламісти та крайні праві, що активізувалися останнім часом у всьому світі та своїми діями відвертають увагу від справжніх винуватців глобальних проблем.

1. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / З. Бауман / Пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2004. – 188 с.
2. Глобальні модерності / За ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; пер. з англ. Т. Цимбала. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 400 с.
3. Кастельс М. Інформаційна епоха: економіка, общество и культура. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Polit/kastel/index.php>.
4. Мартен Д. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Д. Мартен, Ж.-Л. Мецжер, Ф. П'єр; Пер. з фр. С. Марічева. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 302 с.
5. Хардт М. Імперія / М. Хардт, А. Негрі / Пер. с англ., под ред. Г. В. Каменской, М. С. Фетисова. – М.: Праксис, 2004. – 440 с.
6. Шерстобоев В. В. Появление новых субъектов исторического процесса. «Clash of civilizations» VS. «Drang nach westen» / В. В. Шерстобоев // Від конфлікту до порозуміння: теорія і практика громадянського суспільства: Матеріали МНПК (31 травня – 2 червня). – Львів: Вид-во ЦНТІ, 2007. – С. 229–235.

Ігор Марков

Сучасні міграції у соціодинаміці глобалізованого суспільства: теоретичні аспекти проблеми

У статті досліджуються особливості формування соціальних ідентичностей глобалізованого суспільства, що виявляють себе, зокрема, на прикладі сучасної української економічної міграції. Значна частина матеріалу присвячена визначенню ключових категорій і понять, що пояснюють зміну способу соціального самовизначення людини в умовах глобалізації.

In the article peculiarities of forming of social identities in the globalized society are investigated, which are revealing, in particular, on the example of modern Ukrainian economic migration. A considerable part of the material is dedicated to definition of key categories and concepts explaining changing of method of social self-determination of a human under the conditions of globalization.

Результати проведеного нами комплексного дослідження сучасної трудової міграції з України до країн ЄС та Російської Федерації підтвердили, що новітня міграція є для нас живим, доступним для вивчення прикладом формування соціального самовизначення людини в умовах глобалізації, «українським вікном» у дослідження соціальних ідентичностей глобалізованого суспільства [1]. Мета цієї статті полягає у спробі показати, яким чином його риси виявляють себе через український міграційний процес.

Дослідники з різних країн відзначають віддаленість національних груп сучасних іммігрантів від «своїх» традиційних діаспор у приймаючих країнах [8]. Стосується вона і так званої «четвертої хвилі» української міграції. Існують очевидні причини зазначеної віддаленості між «старими»

і «новими» іммігрантами, що походять з однієї країни. До прикладу, якщо перші, часто уже в кількох поколіннях, належать до «світу співбуття» приймаючої країни, і, плекаючи етнокультурні традиції історичної батьківщини, є частиною інституційно-правових відносин (що включають громадянство чи інший статус постійного проживання, працю, соціальне забезпечення і т. д.) і культури своєї нової країни, то другі здебільшого є нелегалами, мають у ній дуже конкретну, інституційно локалізовану ціль (заробити гроші) і зберігають приналежність до суспільного «материка» свого походження.

Проте сучасна трудова міграція є соціальним явищем не тільки іншого часу, але й іншого змісту. Фундаментальна історична відмінність нинішнього українського заробітчання від міграцій попередніх епох полягає у зміні простору